

توسل و شفاعت از منظر

ابن استعلام و وراثت

دکتر ایوب رنجبری

(استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

واحد تهران شرق

شبناز رستم زاده

سرشناسه	: رنجبری، ایوب ۱۳۵۱
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی تطبیقی توسل و شفاعت از دیدگاه اهل بیت (علیهم السلام) و وهابیت / مولف: ایوب رنجبری، شبناز رستم زاده
مشخصات نشر	: قم، مشعل هدایت، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۱ ص
شابک	: ۲۲۰۰۰۰ ریال / ۹-۶-۹۶۱۳۲-۹۷۸-۶۲۲
وضعیت فهرست نویسی	: فیفا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۱۸۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: توسل
موضوع	: توسل - احادیث
موضوع	: توسل - دیدگاه وهابیه
موضوع	: شفاعت
موضوع	: شفاعت - احادیث
موضوع	: شفاعت - دیدگاه وهابیه
شماره	: رستم زاده، شب ناز
رده بندی شنگه	: ۱۳۹۸ ب ۶ / ۹ / ۲۲۶/۶ Bp
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۶۸
شماره کتابشناسی ملی	: ۹۸۹۴۳۲۵

شناسنامه کتاب

نام کتاب: بررسی تطبیقی توسل و شفاعت از دیدگاه اهل بیت (علیهم السلام) و وهابیت

مؤلف : دکتر ایوب رنجبری (استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق) - شبناز رستم زاده

ناشر : مشعل هدایت

صفحه آرا : فاطمه رابط (خدمات کامپیوتری - ۱۳۹۸)

نوبت چاپ : دوم ۱۴۰۳

چاپ : مبین

شمارگان : ۱۰۰

قیمت : ۱۶۰۰۰۰ تومان

شابک : ۹-۶-۹۶۱۳۲-۹۷۸-۶۲۲

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

مرکز پخش: ۰۹۱۲۵۵۱۴۹۷۴

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۱۳
کلیات و مفاهیم:.....	۱۴
۱- معنای لغوی توسل.....	۱۴
۲- معنای اصطلاحی توسل.....	۱۵
۳- معنای اصطلاحی توسل در فرهنگ شیعه.....	۱۵
۴- فلسفه توسل.....	۱۶
۵- معنای لغوی شفاعت.....	۱۷
۶- معنای اصطلاحی شفاعت.....	۱۸
۷- معنای حقیقی شفاعت.....	۱۸
۸- مفهوم شفاعت.....	۱۹
۹- حکمت شفاعت.....	۲۱
۱۰- آثار شفاعت.....	۲۱
الف: امید آفرینی.....	۲۱
ب: برقراری پیوند معنوی با اولیای الهی علیهم السلام	۲۲
۱۱- شرایط شفاعت.....	۲۲

- ۱۲- اقسام شفاعت..... ۲۴
- فصل اول: توسل و شفاعت در مکتب اهل بیت علیهم السلام..... ۲۷
- ۱-۱- اقسام توسل از نگاه اهل بیت علیهم السلام..... ۲۹
- ۱-۱-۱- مورد اتفاق بر جواز توسل..... ۲۹
- ۱-۱-۲- توسل به طاعت و ایمان..... ۳۰
- ۱-۱-۳- توسل به قرآن کریم..... ۳۲
- ۱-۱-۴- توسل به پیامبر اکرم ﷺ در روز قیامت..... ۳۲
- ۱-۱-۵- توسل به سایر پیامبر اکرم ﷺ در زمان حیات..... ۳۳
- ۱-۱-۶- توسل به دعا، امیر اکرم ﷺ در حال حیات..... ۳۳
- ۱-۱-۷- توسل به انبیاء و اولیاء علیهم السلام در حیاتشان..... ۳۳
- ۱-۲- موارد اتفاق بر عدم جواز توسل..... ۳۴
- ۱-۲-۱- توسل به طاغوت..... ۳۴
- ۱-۲-۲- توسل به بت‌ها..... ۳۴
- ۱-۳- موارد اختلاف در توسل..... ۳۵
- ۱-۴- تاثیر دعای حضرت پیامبر اکرم ﷺ..... ۳۵
- ۱-۵- توسل به دعای پیامبر اکرم ﷺ در حیات برزخی..... ۳۷
- ۱-۶- دلیل جواز و رجحان بر توسل..... ۳۸
- ۱-۷- منع توسل از بدعت‌های امویان..... ۳۹
- ۱-۸- تاریخ توسل و شفاعت در مکتب اهل بیت علیهم السلام..... ۳۹
- ۱-۹- توسل به منزلت انسانهای پاک و والا..... ۴۰
- ۱-۱۰- دعای حضرت پیامبر ﷺ در حق فاطمه بنت اسد..... ۴۳
- ۱-۱۱- توسل برادران حضرت یوسف علیهم السلام به حضرت یعقوب علیهم السلام..... ۴۵

۱۲-۱-توسل مردم مدینه به پیامبر گرامی اسلام ﷺ	۴۷
۱۳-۱-توسل به حضرت پیامبر اکرم ﷺ بعد از رحلت	۴۷
۱۴-۱-اشاره به توسل در شعائر دینی	۴۸
۱۵-۱-پرسش و پاسخ‌هایی پیرامون توسل	۵۱
۱۶-۱-شفاعت از دیدگاه روایات	۵۸
۱۷-۱-توسل و شفاعت از دیدگاه اهل بیت	۵۸
۱۸-۱-حقیقت در خواست شفاعت	۵۹
۱۹-۱-پرسشهایی پیرامون در خواست شفاعت از اولیاء	۶۱
۲۰-۱-شفاعت در قرآن کریم	۶۶
۲۰-۱-۱-ابطال عقیده یهود در شفاعت	۶۶
۲۰-۲-۱-نفی شفاعت از افان...	۶۷
۲۰-۳-۱-رد نفی صلاحیت از شفاعت آنها	۶۷
۲۰-۴-۱-اختصاص شفاعت به خداوند	۶۸
۲۰-۵-۱-شفاعت مشروط برای غیر خدا	۶۸
۲۱-۱-ضرورت شفاعت	۶۸
۲۲-۱-۱-اثر شفاعت	۷۰
۲۳-۱-درخواست شفاعت از شفاعت کنندگان	۷۱
۲۴-۱-درخواست از اولیای الهی در حال حیات	۷۳

فصل دوم: توسل و شفاعت از دیدگاه وهابیت

۲-۱-وهابیت در یک نگاه	۷۷
پی ریزی مبانی فکری وهابیت	۷۷
۲-۲-توسل و شفاعت از نگاه وهابیت	۷۸
۲-۳-حرمت توسل به پیامبران و اولیاء الهی	۷۹

- ۱-۲-۳-آراء و نظریات وهابیون در حرمت توسل به حضرت پیامبر اکرم ﷺ ۷۹
- ۲-۳-۲-شفاعت از نظر محمد بن عبد الوهاب و ابن تیمیه ۸۱
- ۲-۴-سابقه نفی توسل و شفاعت ۸۴
- ۲-۵-ادله منکرین اصل شفاعت ۸۵
- ۲-۶-ادله وهابیت برای تحریم شفاعت و نقد آن ۸۶
- ۲-۷-درخواست شفاعت، شرک است ۸۷
- ۲-۷-۱-وهابیان و درخواست شفاعت از شیعیان ۸۸
- ۲-۸-فتوای وهابی ۸۹
- ۲-۸-۱-دلایل وهابیان ۹۱
- ۲-۸-۱-۱-دلیل اول ۹۱
- ۲-۸-۱-۲-دلیل دوم ۹۲
- ۲-۸-۱-۳-دلیل سوم ۹۳
- ۲-۸-۱-۴-دلیل چهارم ۹۴
- ۲-۸-۱-۵-دلیل پنجم ۹۴
- ۲-۹-بررسی دلایل منکران در مورد شفاعت ۹۵
- ۲-۱۰-پرسش و پاسخهایی پیرامون شفاعت ۹۸
- ۲-۱۱-آراء و نظریات وهابیون در توسل به پیامبر اکرم ﷺ ۱۰۲
- ۲-۱۱-۱-نظریه هیئت افتاء سعودی ۱۰۲
- ۲-۱۲-نقد افکار وهابیت در حوزه توسل ۱۰۵

فصل سوم: بررسی تطبیقی ادله موافقین و مخالفین توسل و شفاعت در مکتب اهل

بیت علیهم السلام و وهابیت ۱۰۷

۳-۱-دلایل قرآنی بر جواز صحیح بودن (توسل) ۱۰۹

۳-۲-جواز تمسک به ذوات مقدسه ۱۱۱

۱۱۲	۳-۳-تقدم توسل به ذات خداوند.....
۱۱۳	۳-۴-توسل از دیدگاه قرآن.....
۱۱۵	۳-۵-دلایل قرآنی بر جواز صحیح بودن (شفاعت).....
۱۱۶	۳-۵-۱-آیات مربوط به شفاعت.....
۱۱۹	۳-۶-شفیع به اذن الهی.....
۱۲۰	۳-۶-۱-دلایل روایی بر جواز صحیح بودن (توسل).....
۱۲۱	۳-۶-۲-دلایل روایی بر جواز صحیح بودن (شفاعت).....
۱۲۲	۳-۷-جمع بندی زوایات در باب شفاعت.....
۱۲۷	۳-۸-سپه گرو از شفاعت بهره مند میشوند؟.....
۱۲۸	۳-۹-سپه کسانی از شفاعت بهره اند؟.....
۱۳۰	۳-۱۰-دلایل عقلانی بر جواز صحیح بودن (توسل).....
۱۳۲	۳-۱۱-جایگاه توسل در زندگی.....
۱۳۴	۳-۱۲-سجّت و دلیل عقلی.....
۱۳۵	۳-۱۲-۱-دلایل عقلانی بر جواز صحیح بودن (شفاعت).....
۱۳۷	۳-۱۳-دلایل قرآنی بر عدم جواز صحیح بودن (توسل) از دیدگاه وهابیت.....
۱۳۹	۳-۱۴-دلایل قرآنی بر عدم جواز صحیح بودن (شفاعت) از دیدگاه وهابیت.....
۱۴۲	۳-۱۵-دلایل روایی بر عدم جواز صحیح بودن (توسل) از دیدگاه وهابیت.....
۱۴۵	۳-۱۶-دلایل روایی بر عدم جواز صحیح بودن (شفاعت) از دیدگاه وهابیت.....
۱۴۶	۳-۱۷-درخواست شفاعت از درگذشتگان.....
۱۴۸	۳-۱۸-دلایل عقلانی بر عدم جواز صحیح بودن (توسل) از دیدگاه وهابیت.....
۱۵۰	۳-۱۹-دلایل عقلانی بر عدم جواز صحیح بودن (شفاعت) از دیدگاه وهابیت.....
۱۵۲	۳-۲۰-انحصاری بودن شفاعت به خداوند.....
۱۵۵	۳-۲۱-سببی فایده بودن طلب شفاعت از مرده.....
۱۵۸	۳-۲۲-شبّهات و پاسخ به آنها.....

- ۱-۲۲-۳-شبهه اول: اسمای الهی، تنها وسیله اند ۱۵۸
- ۲-۲۲-۳-شبهه دوم: تنها وسیله، طاعات و اعمال صالح ۱۶۰
- ۳-۲۲-۳-شبهه سوم: ابراهیم و رد وسیله ۱۶۰
- ۲۳-۳-شفاعت و پارتی بازی ۱۶۴

- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۶۷
- نتیجه گیری ۱۶۹
- پیشنهادات: ۱۷۰
- منابع و مأخذ ۱۷۳
- الف) کتب ۱۷۳
- ب) مقالات ۱۸۰

مقدمه

یکی از عقایدی که نزد همه مسلمانان (شیعه و سنی) مسلم و رایج است مساله توسل و شفاعت است. توسل یعنی نزدیکی به خدا با وسیله‌ای ارزشمند نزد وی.

و شفاعت یعنی وساطت کردن قوی از شخص ضعیف است. در مورد جواز توسل و شفاعت آیات و روایاتی وارد شده است در این میان تنها وهابیان هستند که توسل را قیواً نداشته و به بقیه مسلمانان به خاطر مسئله توسل و شفاعت نسبت شرک می‌دهند و آنها را کافر بالذمه می‌شمارند.

عده‌ای اندک که با کج‌دین‌پرستی خود و با کمک دشمنان دین و رسالت و با بهره‌گیری از جهل و نادانی مردم، فتنه‌انگیزی و ایجاد شبهه‌های عقیدتی مسلمانان را به جان یکدیگر انداختند و از این رهگذر توانسته‌اند ذخایر و منابع و ثروتهای کشورهای اسلامی را چپاول کنند و علاوه بر آن چهره‌ای زشت و کریه از دین رحمت و مهربانی ارائه دهند. معمار این انانیت، ابن تیمیه از مخالفان فرزندان حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می‌باشد که تفکر او از قرن سیم تا قرن سیزدهم به فراموشی سپرده شده و مورد مخالفت اندیشمندان اسلامی قرار گرفت ولی کمتر از یک قرن است که این تفکر انحرافی که مسائل اعتقادی از جمله توسل و شفاعت مسلمانان به حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام را مورد هدف قرار داده، دوباره در جامعه اسلامی توسط ایادی مستکبر و زورگو و با حمایت دولتهای اجنبی این تفکرات جان دوباره‌ای گرفته، به گونه‌ای که امروزه در این عصر تکنولوژی و با گذشت بیش از هزار و چهارصد و اندی سال، بار دیگر

غارتگران و استثمارگران بین المللی با استفاده از همان حربه به میدان آمده و در کشورهای اسلامی با قساوت و بی رحمی هر چه تمام تر با بهره گیری از بمب و سلاح های مخرب مردان و زنان و کودکان بی گناه را قطعه قطعه می کنند و از این طریق بهشت را می جویند! و بار دیگر ماجرای خوارج و جنایات آنان در صدر اسلام را در خاطره ها زنده می کنند. طبیعی است که در چنین شرایطی علما و دانشمندان نقشی بس مهم و سازنده و ویژه دارند از یک سو باید حقایق را بیان کرده و شبهات را پاسخ دهند تا با ایجاد معرفت دینی ریشه این گونه افکار را در جهان اسلامی خشکانند و از سوی دیگر از تفرقه و شکاف میان جامعه اسلامی جلوگیری نمایند به امید آن روز. انشاء الله تعالی.

کلیات و مفاهیم:

۱- معنای لغوی توسل

واژه شناسان توسل (وسیله) را چنین معنی داده اند:

درجه، قربت، منزلت نزد خدا جستن، رغبت، میل جستن شیء با رغبت، شیء که به توسط آن به غیر خدا نزدیک شوند!

تقرب و نزدیکی با توجه به معانی مختلف و مشترک توسل (وسیله) می توانیم در یک جمله کوتاه بگوییم توسل این است که عملی را با شوق و رغبت برای رسیدن به قرب پروردگار انجام دهیم.

۲- معنای اصطلاحی توسل

مقصود از توسل آن است که بنده چیزی یا شخصی را نزد خداوند واسطه قرار دهد تا او وسیله قریش به خدا گردد.

یا تعریفی دیگر: بر این اساس (معنای اصطلاحی توسل) این است که عبد چیزی یا کسی را در پیشگاه حق تعالی واسطه کند، تا خداوند عالم دعای او را بپذیرد و او به مطلوب خویش برسد.

به ترسیم می‌توانیم بگوییم، وسیله هر چیزی است که آدمی را به خداوند نزدیک می‌کند، اعتدال نیک، ترک منہیات، دعا، واسطه جستن به اسمی از اسماء الهی و صفتی از اوصاف خداوندی، یا به مومن صالح، وسیله اطلاق می‌شود بنابراین وسیله را چنین تعریف کرده‌اند:

(اسم لكل ما يتوصل به الى مرصاه الله من علم وعمل)

۳- معنای اصطلاحی توسل در فرهنگ شیعه

توسل به معنای مصطلح در فرهنگ شیعی را می‌توانیم به صورت زیر تعریف نماییم، توسل عبارت است: از خواستن حقیقی از حقیقت وجودی انسان‌های برگزیده و کامل برای وساطت در امر خیری مربوط به دنیا و یا آخرت. از تعریف مذکور چنین بدست می‌آید:

الف: بدیهی است که توسل صرفاً لقلقه زبان نیست، بلکه خواستن حقیقی

است.

ب: روشن است که در توسل ما هرگز از قبر یا بدن فیزیکی و جسم حضرت پیامبر اکرم ﷺ یا امامان معصومین علیهم السلام و... چیزی طلب نمی‌کنیم بلکه از حقیقت وجودی آنان که به عقیده ما نفس نبوی و با ولوی آنان است استمداد می‌کنیم.

ج: (متوسل به) می‌بایست نسبت به متوسل از کمال و مرتبت وجودی و بالاتری برخوردار باشد چرا که وساطت جزء در این صورت که واسطه، فوق متوسل و دون (متوسل الیه) باشد معنا ندارد.

د: توسل باید در امر خیر یعنی امری که منافاتی با نظام و احسن الهی ندارد باشد.

ه: موضوع توسل می‌تواند امر خیر دنیوی و یا اخروی باشد.

و: ظرف توسل دنیاست به خلاف شفاعت مصطلح که ظرف، و آن جهان آخرت است!

۴- فلسفه توسل

توسل واسطه قرار دادن چیزی بین خود و مطلوب است.

وسيله بردو قسم است: گاهی از امور مادی است مثل آب و غذا که وسیله رفع تشنگی و گرسنگی است و زمانی نیز از امور معنوی است مثل گناهکاری که خدا را به مقام و جاه یا حقیقت حضرت پیامبر اکرم ﷺ قسم می‌دهد تا از گناهش بگذرد، در هر دو صورت وسیله لازم است زیرا خداوند متعال جهان آفرینش را به بهترین صورت آفریده است.

آنجا که می‌فرماید: (الذی احسن کل شیء خلقه)^۱ آن خدایی که همه چیز را به بهترین صورت آفریده است. جهان بر اساس نظام علت و معلولی و اسباب و مسببات، برای هدایت و رشد و تکامل انسانها آفریده شده است و نیازمندیهای طبیعی بشر با عوامل و اسباب مادی برآورده می‌شود و اراده حکیمانه خداوند بر این تعلق گرفته است که امور از طریق اسباب خاص و علل معین به انسانها برسد. بنابراین همان گونه که در عالم ماده نمی‌توان پرسید: خداوند متعال چرا زمین را خورشید نورانی کرده، و خود بی واسطه به چنین کاری دست نزده است؟ در عالم ما نیز نمی‌توان گفت: چرا خداوند مغفرت خویش را به واسطه اولیای الهی شامل حال گناهان می‌کند.

خداوند متعال می‌فرماید: (اٰمِنُوْا اِنَّهٗ اَتَقُوْا اللّٰهَ وَ اِبْتَغُوا اِلَیْهِ الْوَسِيْلَةَ)^۲ ای مومنین تقوا پیشه کنید و برای رسیدن به او وسیله طلب نمایید.

۵- معنای لغوی شفاعت

شفاعت که درعرف مردم همان وساطت کردن قوی از ضعیف است. شفاعت در لغت از ماده شفع و شفیع گرفته شده است. به معنای جفت در مقابل فرد است زیرا شخص شفیع به کمک فردی می‌آید که شایستگی شفاعت را دارد، گرچه کمبودی داشته یا بر اثر جهل و نادانی گناه یا گناهانی را مرتکب می‌شود و او را از عذاب اخروی یا از مشکلات دنیوی نجات می‌دهد.^۳

۱- سوره سجده (۳۲)، آیه ۷

۲- سوره مائده (۵)، آیه ۳۵

۳- علی، دری اصفهانی، شفاعت، انتشارات ام ایها، سال نشر: ۱۳۷۸

۶- معنای اصطلاحی شفاعت

برای شفاعت سه معنای اصطلاحی وجود دارد.

الف: تمام علمای شیعه و اکثریت اهل تسنن می‌گویند: شفاعت یک نوع وساطت در مغفرت عفو او و بخشیدن گناهان است، یعنی شخص قوی از شخص ضعیف دستگیری می‌نماید، و او را به مقامی برساند یا از عذابی برهاند.

ب: اعمال و کردارهایی که انسان در دنیا مرتکب گردیده عینا در آخرت تجسم و تمثیل پیدا می‌کند، یعنی روابط معنوی که در این جهان بین مردم برقرار است در جهان پس از مرگ صورت عینی و ملکوتی به خود می‌گیرد. زمانی که یک انسان سبب هدایت یک انسان دیگر یا گمراهی وی می‌شود، رابطه رهبری آنها در روز قیامت به صورت عینی در می‌آید.

ج: معنای سوم، معنایی است که معتزله قائلند و می‌گویند: هدف و غرض از شفاعت فقط بالا بردن مقام و درجات معنوی است که اولیاء خداوند انجام می‌دهند و شخص را از مقامی به مقام بالاتر می‌برند. و معنای اول شفاعت را که همان دستگیری از گناهکاران است را منکرند و به اصطلاح می‌گویند: گناهکاران هیچ موقع، مورد شفاعت واقع نمی‌شوند و بلکه برای همیشه در دوزخ می‌سوزند.^۱

۷- معنای حقیقی شفاعت

حقیقت شفاعت به معنای درخواست برداشت کفر و مجازات از کسی که مستحق مجازات است، آمده است ولی از جهت مجازی در مورد درخواست رسیدن منافع به شخص نیز به کار می‌رود. درباره معنای حقیقی آن که درخواست

برداشتن کیفر و مجازات از مجرم است، در بین دانشمندان هیچ اختلافی نیست، برای نمونه شیخ طوسی می‌گوید: به عقیده ما حضرت پیامبر اکرم ﷺ مومنان را شفاعت می‌کند و خداوند نیز شفاعت ایشان را می‌پذیرد و در نتیجه، این شفاعت کیفر و عذاب را از مستحقان آنان که اهل نماز باشند برمی‌دارد. به نظر ما خداوند امتیاز شفاعت را به حضرت پیامبر اکرم ﷺ و بسیاری از اصحاب ایشان، ائمه معصومین علیهم السلام و بسیاری از مومنان صالح عنایت فرموده است.^۱

۸- مفهوم شفاعت

شفاعت چهارمین رازه رآنی است که گروه (وها بیان) در تفسیر آن گرفتار خطا شده‌اند و حکم کفر برای کسانی را که از حضرت پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم السلام یا صالحان دیگر تقاضای شفاعت می‌کنند، صادر کرده و آنها را مشرک خوانده‌اند.

آنها به قدری در این راه تندروری می‌کنند که پیشوای آنان در رساله (کشف الشبهات)^۲ این مشرکان را به دو دلیل بدتر از بت پرستان رمان جاهلیت می‌شمرد و تصریح می‌کند با این که آنها نه اعتقاد به معاد داشتند نه نماز می‌خواندند و نه چیزی از فرائض اسلام به جا می‌آوردند، حضرت پیامبر اکرم ﷺ را ساحر و واجب القتل و قرآن را سحر می‌شمردند. باز هم بر مشرکان عصر ما، آنها که همه

۱- ابوالقاسم علی بن حسین، موسوی بغدادی، معروف به شریف مرتضی یا علم الهدی، وسائل الشریف، جلد ۳، ص ۱۷

۲- محمد بن عبدالوهاب بن سلیمان، التیمی النجدی (متوفای ۱۲۰۶هـ)، کشف الشبهات، جلد ۱، محل نشر: المملكة العربیه السعودیه، الناشر: وزارة الشؤون الاسلامیه و الاوقاف و الدعوه و الارشاد، الطبعة الاولى: ۱۴۱۸هـ.

چیز را قبول دارند و متعبد به تمام آداب اسلام هستند و فقط از حضرت پیامبر اکرم ﷺ طلب شفاعت می‌کنند برتری دارند! و تصریح می‌کند شرک آنها شرک سبک تر از شرک اینهاست! چرا؟

زیرا آنها در حال رفاه بت می‌پرستیدند ولی در حال سختی، به عنوان مثال: (هنگامی که گرفتار امواج خروشان و خطرناک دریا می‌شدند) خدا را با اخلاص می‌خواندند.

راستی چقدر بی انصافی است که انسان بگوید: افراد متدینی که تمام مبانی اسلام را قبول دارند و همه آداب و احکام اسلام را انجام می‌دهند از تمام گناهان پرهیز دارند و زکات و صدقه مالی خود را به طور کامل می‌پردازند از راه‌های دور به زیارت خانه خدا می‌آیند و حافظ قرآن و عالم به معارف اسلام هستند از بت پرستان شراب خوار، آدمکش و جاهل و خونخوار و آلوده به انواع گناهان زمان جاهلیت که هیچ چیز را قبول نداشتند، بدترند چرا که از پیامبر اکرم ﷺ یا، کسان دیگری که آنها را صالح می‌دانند طلب شفاعت کرده‌اند آنها مشرکند و جان و مالشان مباح است.

آیا کسی این سخنان دور از منطق را در دنیای امروز می‌پذیرد؟! بنابراین باید قبول کرد که عمر این گونه افکار به پایان رسیده و به زودی به بایگانی تاریخ سپرده خواهد شد حال به سراغ اصل مسئله شفاعت می‌رویم تا ببینیم چه مشکلی از نظر توحیدی در مساله نهفته شده که این همه کافر و مشرک و مهدور الدم درست کرده‌اند.

آیا شیخ الاسلام کشف تازه‌ای در این مسئله کرده که بر همه علمای اسلام در طول تاریخ جزا و جناب ابن تیمیه مخفی مانده است ؟

۹- حکمت شفاعت

حکمت دیگر شفاعت این است که، مشیت الهی با اعطای منزلت شفاعت به پیامبران و اولیای الهی آنها را تکریم کند پذیرش دعا و درخواست اولیاء نوعی تکریم و احترام به آنان است. اولیای خدا، نیکوکاران، فرشتگان آسمانها و حاملان عرش که همه روزگار را به فرمانبرداری خدا گذرانده و از مدار عبودیت الهی گام بیرون ننهاده‌اند، شایسته تکریم هستند و چه احترامی بالاتر و برتر از این که دعای آنان در حق بندگان شایسته رحمت و مغفرت الهی مستجاب شود^۱.

۱۰- آثار شفاعت

ماهیت شفاعت نه شری به گناه است و نه چراغ سبز برای گناه کار. همچنین عامل عقب افتادگی و واسطه گری نیست، بلکه مهم تربیتی است که پی آمدهای سازنده‌ای دارد، که به برخی از آنها اشاره می‌شود^۲.

الف: امید آفرینی

غالباً چیرگی هوای نفس بر انسان، سبب ارتکاب، گناهان بزرگی می‌شود و به دنبال آن بر روح، یاس حاکم می‌شود و این ناامیدی ایشان را به آلودگی بیشتر گناهان می‌کشاند. در مقابل، امید به شفاعت اولیای الهی به عنوان یک عامل بازدارنده به افراد نوید می‌دهد که اگر خود را اصلاح کنند ممکن است گذشته آنها از طریق شفاعت نیکان و پاکان جبران گردد.

۱- عطار، نیشابوری، تذکره الالاء، تاریخ ۷۱۶ق، ۲جلدی، ناشر: انتشارات زوار و اساطیر، تاریخ نشر: بین سالهای ۱۳۴۵ تا ۱۳۴۳.

۲- حسین بن محمد تقی، نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، محقق: موسسه آل البيت علیهم السلام الاحیاء التراث، محل نشر: بیروت - لبنان، ناشر: موسسه آل البيت علیهم السلام، سال نشر: ۱۴۰۸.

ب: برقراری پیوند معنوی با اولیای الهی علیهم السلام

مسلمان کسی که امید به شفاعت دارد می‌کوشد به نوعی، این رابطه را برقرار سازد و کاری که موجب رضای آنهاست انجام دهد و پیوندهای محبت و دوستی را نگسلد.

ج: تلاش برای به دست آوردن شرایط شفاعت: امیدواران شفاعت باید در اعمال گذشته خویش تجدید نظر کنند و نسبت به آینده تصمیمات بهتری بگیرند، زیرا شفاعت بدون زمینه مناسب انجام نمی‌گیرد حاصل آن که شفاعت نوعی تفضل است. از یک سو به خاطر زمینه‌های مناسب (شفاعت شونده) و از سوی دیگر به خاطر آبرو و احترام و اعمال صالح (شفاعت کننده) است.

۱۱- شرایط شفاعت

گرچه مسئله شفاعت از اصول اسلام و قطعی اسلامی است اما تابع شرایط و مقتضیات ویژه‌ای است، اینک بجاست که این شرایط را به صورت زیر خلاصه کنیم:

الف: اذن الهی: چنانکه در بسیاری از آیات قرآن کریم مشاهده نمودیم یکی از شرایط اصلی و اساسی شفاعت این است که با اذن الهی باشد، بنابراین چنین نیست که هر کس بتواند در مورد هر کس که می‌خواهد شفاعت کند!

ب: رضایت خدا نسبت به شفیع: گذشته از اینکه اهل شفاعت بایستی با اذن الهی باشد شخص شفیع نیز بایستی از کسانی باشد که خداوند نسبت به شفاعت از سوی آنان رضایت دارد با توجه به این شرط نمی‌توان از هر کس توقع شفاعت داشت و نیز هر کسی نمی‌تواند مدعی حق شفاعت شود.

ج: رضایت خدا نسبت به فرد مورد شفاعت: در مسئله شفاعت، رضایت خداوند نسبت به فرد مورد شفاعت، و شفاعت شونده‌گان نیز شرط است یعنی چنین نیست که فیض شفاعت بدون استثناء شامل حال همه بشود، بلکه چنان که اشاره شد اسباب و ملاک خاصی دارد که هر کس این ملاک را تحصیل کرده باشد مشمول شفاعت، شفاعت کنندگان قرار می‌گیرد و در غیر این صورت از این فیض محروم خواهد ماند با توجه بر آیات و روایات این باب می‌توان بعضی از شرایطی را که بایستی شفاعت شونده‌گان داشته باشند تا خداوند نسبت به شفاعت در حق آنان راضی باشد به دست آورد، مانند: ایمان، اقامه نماز، پرداخت زکات، اعتقاد به معاد است.

در روز قیامت، بهشتیان از محرومین سوال می‌کنند: چه کردید که اینک گرفتار عذاب دوزخ شدید؟

دوزخیان پاسخ می‌دهند: ما از نمازگزاران نبودیم و با پرداخت زکات دستگیری از مسکینان نمی‌کردیم و همواره عمر و ریش را با اهل باطل به بطالت می‌گذرانیدیم و روز جزا و قیامت را دروغ می‌پنداشتیم تا این که ناگاه مرگ گریبان ما را گرفت و برایمان یقین حاصل شد (اما اینان) بدانند که با این وضع، شفاعت شافعان در روز قیامت هرگز شامل حال آنها نمی‌شود.^۱

به طور کلی بایستی سنخیتی بین شفاعت شونده‌گان و شفاعت کنندگان وجود داشته باشد تا شفاعت موثر افتد، اما اگر زنگارهای سیاهی و پلیدی و گناه آن قدر زیاد باشد که به طور کلی سنخیت بین دو گروه از بین رفته باشد شفاعت هیچ اثری نخواهد داشت.

شفاعت شونده باید دارای شرایطی باشد

الف: خدا از او راضی باشد و او هم نسبت به خداوند بیمناک باشد (و لا یشفعون الا لمن ارتضى و هم من خشیته مشفقون)^۱

ب: نزد خداوند پیمانی داشته باشد؛ مثلاً به خدا ایمان داشته باشد و به یگانگی او اقرار کند، نبوت و ولایت او را تصدیق کند و دارای کردار شایسته باشد (لا یملکون الشفاعة الا من اتخذ عند الرحمن عهداً)^۲

ج: ستمگر نباشد (ما لظالمین من حمیم و لا شفیع بطاع)^۳

د: نماز را سبک نشمارد. حضرت امام صادق علیهما السلام فرمود: شفاعت ما به کسی که نماز را سبک شمارد نمی‌رسد^۴

۱۲- اقسام شفاعت

با توجه به گستره شفاعت می‌توان آن را به چند بخش تقسیم نمود:

۱- شفاعت در روز قیامت: این قسم از شفاعت همان واسطه شدن پیامبران، امامان، شهداء و صالحان در روز رستاخیز بین خدا و بنده او هستند که بدین وسیله گناهان مومنان بخشیده می‌شود. همه مسلمانان، این قسم از شفاعت را قبول دارند حتی فرقه وهابی‌ها نیز آنان را پذیرفته‌اند.

۲- طلب شفاعت در همین دنیا: در این قسم از شفاعت ما در همین دنیا از

۱- سوره انبیاء (۲۱)، آیه ۲۸

۲- سوره مریم (۱۹)، آیه ۸۷

۳- سوره غافر (۴۰)، آیه ۱۸

۴- اصول کافی، ج ۳، ص ۲۷۰.

پیامبران، امامان علیهم السلام و اولیای الهی درخواست می‌کنیم که ما را در جهان آخرت شفاعت کنند این قسم از شفاعت نیز مورد پذیرش همه مسلمانان است، ولی وهابیه‌ها آنرا شرک می‌دانند.^۱

قسم دوم از شفاعت را ازدو طریق می‌توان اثبات نمود:

در آیه‌ای از قرآن می‌خوانیم

(وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَ رَبِّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا)^۲

و پاسی از شب را زنده بدار تا برای تو، به منزله نافلة‌ای باشد، امید که پروردگارت تو را مقامی ستوده برساند.

مفسران در ذیل این آیه می‌گویند: منظور از مقام محمود همان مقام شفاعت است.

در آیه دیگر آمده است: (وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ رَبِّكَ فِتْرَتِي)^۳.

و به زودی پروردگارت تو را عطایی خواهد داد تا خرسند گردی.

۱- اسماعیل بن عمرو بن، کنیز دمشقی، متوفای ۷۷۴، فقیه، مورخ، و مفسر مشهور اهل سنت، تفسیر ابن کثیر، جلد ۱،

ص ۵۳۲

۲- سوره اسراء (۱۷)، آیه ۷۹

۳- سوره ضحی (۹۳)، آیه ۵۳